

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií
Fakulta sociálních studií
MASARYKOVA UNIVERSITA
Brno, Joštova 10, 602 00, Česká republika

MVZ 804 Dějiny mezinárodních vztahů 1914 - 1991.

rozšířený sylabus

Vít Hloušek, Zdeněk Kříž, Petra Kuchyňková

Poznámka: Tento rozšířený sylabus je určen výhradně pro studenty bakalářského kombinovaného studia oboru Mezinárodní vztahy a evropská studia FSS MU v Brně v akademickém roce 2009/2010 kursu *Dějiny mezinárodních vztahů 1914 - 1991*. Jakékoli rozšiřování, kopírování, případně využití tohoto materiálu (nebo jeho části) pro jiné kursy je s ohledem na autorská práva zakázáno.

Určení: kombinované studium, bakalářský studijní program,
akademický rok 2009/2010, podzimní semestr.

Kreditová zátěž: 8 kreditů

Ukončení: zkouška (formou písemného testu)

Autor sylabu

Doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D. Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií
e- mail: hlousek@fss.muni.cz

Úpravy

Doc. PhDr. Zdeněk Kříž, Ph.D, Mgr. Petra Kuchyňková

Vyučující a zodpovědná osoba:

Mgr. Petra Kuchyňková Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií
e-mail: 14001@mail.muni.cz; kuchynko@fss.muni.cz
telefon: 549 496 439

Kontaktní osoba:

Mgr. Petra Kuchyňková Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií
e- mail: 14001@mail.muni.cz; kuchynko@fss.muni.cz

Cíl kursu

Cílem kursu je seznámit se základními momenty utváření dějin mezinárodních vztahů v průběhu 20. století a poskytnout tak studentům základní informace i převažující interpretační schémata týkající se této problematiky.

Anotace kursu

Kurs se zabývá základním přiblížením problematiky historického vývoje mezinárodních vztahů mezi lety 1914-1991. Kurs podává přehled periodizace vývoje mezinárodních vztahů ve sledovaném období a charakteristiku mezinárodního systému a jeho aktérů ve vymezených etapách. Vedle vlastních dějin diplomacie, které tvoří

jádro výkladu, jsou zohledněny v nezbytné míře rovněž ekonomické dějiny (zejména vývoj mezinárodní ekonomiky a mezinárodního obchodu). Kurs tak nabízí základní datovou i interpretační bázi vývoje mezinárodních vztahů od vypuknutí první světové války po rozpad bipolárního uspořádání světa vzniklého v době studené války (symbolickým mezníkem je zde rozpad Varšavské smlouvy v létě 1991) a poskytuje tak faktografickou základnu nutnou pro zvládnutí základní orientace v dějinách diplomacie a mezinárodních vztahů s ohledem na celkové potřeby studia oboru. Výklad je doplněn vypracováním seminární práce (eseje), která prověří schopnost studenta orientovat se v konkrétním problému, pracovat s dostupnou českou i cizojazyčnou literaturou a adekvátně interpretovat zpracovávanou problematiku.

Základní časový harmonogram kursu

30. 10. 2009	Zaslání průběžného kontrolního testu studentům prostřednictvím hromadného mailu
1. 11. 2009	Do půlnoci studenti pošlou vyplněný průběžný test kontaktní osobě
9. 11. 2009	Studenti obdrží vyhodnocení průběžného korespondenčního testu znalostí formou poznámkového bloku " <i>Hodnocení průběžného testu</i> " v IS
7. 12. 2009	Do půlnoci studenti odevzdají v elektronické podobě do odevzdáárny seminární práci
21. 12. 2009	Studenti obdrží vyhodnocení eseje formou poznámkového bloku " <i>Esej - hodnocení</i> " v IS
27. 11. 2009	Závěrečná konzultace (přesná doba konání a místnost budou upřesněny v rozvrhu)
leden - únor 2010	Zkouškové období (termíny zkoušek budou upřesněny v IS)

Struktura témat kursu

Obsah kursu je rozdělen do šesti tématických bloků, které pokrývají problematiku dějin mezinárodních vztahů a diplomacie v letech 1914-1991.

První týden**Druhý týden**

- *Diplomacie a první světová válka; vznik a koncepce versailleského systému*

Povinná četba:

Kennedy, Paul (1996): *Vzestup a pád velmocí*. Praha: NLN, s. 316-336. **21 stran**

Kissinger, H. A. (1999): *Umění diplomacie*. Praha: Prostor, s. 229-257. **28 stran**

Moravcová, Dagmar; Bělina, Pavel; Pečenka, Marek (1994): *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha: ISE, s. 23-35. **13 stran**

Klíčové pojmy:

První světová válka; ústřední mocnosti; Dohoda; námořní blokáda; ofensiva na Sommě a bitva u Verdunu; bitva u Caporetta; válečná ekonomika; Wilson a idealismus v zahraniční politice USA; Pařížská mírová konference; Versailleská smlouva; Saintgermainská smlouva; Trianonská smlouva; Neuillská smlouva; Sévreská smlouva; Společnost národů; Washingtonská konference.

Modelová otázka:

Časově zařadte a charakterizujte 14 bodů presidenta Wilsona v kontextu paradigmat teorie mezinárodních vztahů.

Třetí týden**Čtvrtý týden**

- *Versailleský systém - konstrukce a její rozpad*

Povinná četba:

Čelovský, Bořivoj (1999): *Mnichovská dohoda*. Praha: Tilia, s. 27 – 53. **26 stran**

Nálevka, Vladimír (2000): *Světová politika ve 20. století I*. Praha: Aleš Skřivan ml., s. 51-63, 92-102, 111-132, 143-151. **53 stran**

Kissinger, H. A. (1999): *Umění diplomacie*. Praha: Prostor, s. 355-374. **20 stran**

Klíčové pojmy:

Janovská konference; Rapallská smlouva; Malá dohoda; otázka německých reparací; Locarno (rýnský garanční pakt); Briand-Kellogův pakt; Ženevská odzbrojovací konference; Pakt čtyř; ochromení Společnosti národů v roce 1933; Východní pakt; remilitarizace Německa od roku 1935; konference ve Strese; španělská občanská válka a postoj mezinárodního společenství; válka Itálie proti Etiopii a reakce mezinárodního společenství; remilitarizace Porýní; osa Berlín-Řím; politika appeasementu; anšlus Rakouska; Mnichovská dohoda; agrese Japonska na Dálném východě; Pakt Molotov-Ribbentrop.

Modelová otázka:

Analyzujte příčiny neúspěchu Společnosti národů po roce 1919.

Pátý týden**Šestý týden**

- *Druhá světová válka a proměny vztahů mezi velmocemi*

Povinná četba:

Luňák, Petr (1997): *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, s. 37-67. **31 stran**

Vykoukal, Jiří; Litera, Bohuslav; Tejchman, Miroslav (2000): *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, s. 25-66. **42 stran**

Kissinger, H. A. (1999): *Umění diplomacie*. Praha: Prostor, s. 403-433. **30 stran**

Klíčové pojmy:

Atlantická charta; Zákon o půjčce a pronájmu; vývoj postavení Francie za druhé světové války; napadení Sovětského svazu; kolaborace s nacisty; vztah SSSR a Polska; vztah SSSR a Československa; vztah SSSR k Jugoslávii za války; vztah SSSR k Albánii a Řecku; Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko a Finsko v druhé světové válce; Teheránská konference; idea OSN, MMF a IBRD; Jaltská konference; Deklarace o osvobozené Evropě; Postupimská konference; Informbyro; mírová smlouva s Itálií; okupace Německa; Bizónie.

Modelová otázka:

Popište okolnosti vstupu USA do druhé světové války a diplomatické důsledky tohoto kroku.

Sedmý týden**Osmý týden**

- *Utváření bipolárního systému v letech 1945-1953*

Povinná četba:

Plechanovová, Běla; Fidler, Jiří (1997): *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: ISE, s. 55-70. **16 stran**

Scott, Len (1999): International History. In: Baylis, John; Smith, Steve (eds.): *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press, s. 76-84. **9 stran**

Klíčové pojmy:

UNRRA; Kennanův „dlouhý telegram“; Trumanova doktrína; Marshallův plán; Bruselská smlouva; NATO; Korejská válka a její diplomatické důsledky.

Modelová otázka:

Srovnajte roli Sovětského svazu a Čínské lidové republiky v průběhu Korejské války na vojenské a diplomatické rovině.

Devátý týden**Desátý týden**

- *Studená válka v 50. a 60. letech a proces uvolňování napětí v 70. letech*

Povinná četba:

Plechanovová, Běla; Fidler, Jiří (1997): *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: ISE, s. 70-83, 156-163, 171-203. **54 stran**

Kennedy, Paul (1996): *Vzestup a pád velmocí*. Praha: NLN, s. 478-500. **22 stran**

Klíčové pojmy:

Ženevský summit velmocí 1955; ZEU a vstup SRN do NATO; Varšavská smlouva; druhá berlínská krize; kubánská krize; politika *détente* v Evropě; Brežněvova doktrína; dekolonizace; Hnutí nezúčastněných; vývoj a etapy izraelsko-arabského konfliktu; situace „MAD“; Smlouva SALT 1; Smlouva SALT 2; vztahy Sovětského svazu a rozvojových zemí v 70. letech; Čínsko-sovětská roztržka; nový zahraničně-politický kurs de Gaullovy Francie; Vietnamská válka; obnova americko-čínských vztahů v 70. letech.

Modelová otázka:

Objasněte význam pojmu „détente“ a doložte působení tohoto jevu na konkrétních příkladech.

Jedenáctý týden

Dvanáctý týden

- *Krach politiky détente a konec studené války*

Povinná četba:

Ray, J. L. (1987): *Global Politics*. Boston: Houghton Mifflin Company, s. 67-73. **6 stran**

Luňák, Petr (1997): *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, s. 297-321. **24 stran**

Kissinger, H. A. (1999): *Umění diplomacie*. Praha: Prostor, s. 797-433. **44 stran**

Durman, Karel (1998): *Útěk od praporů. Kreml a krize impéria*. Praha: Karolinum, s. 450-461. **10 stran**

Klíčové pojmy:

Tripolarita 70. let; Sovětská invaze do Afghánistánu; Reaganova zahraniční politika; SDI; rozmístění raket středního doletu ve střední Evropě; summity Reagan-Gorbačov; francouzsko-německé sblížení v 80. letech; Gorbačovova zahraniční politika; rozpad Varšavské smlouvy; znovusjednocení Německa.

Modelová otázka:

Charakterizujte pozici Reaganovy administrativy vůči Sovětskému svazu v první polovině 80. let 20. století.

Třináctý týden

Tento týden může student využít k opakování učiva a prohlubování znalostí ke zkoušce.

Celková zátěž kursu

Psaní:	essay 7 normostran
Četba česká:	434 stran
Četba anglická:	15 stran

Literatura

Zadaná literatura je rozdělena na **povinnou a doporučenou**. Povinná literatura soustřeďuje základní faktografické informace a interpretační schémata nutná pro orientaci v oblasti dějin mezinárodních vztahů. **Pouze tato povinná literatura bude v plném rozsahu součástí závěrečné zkoušky**. Kombinace děl různých autorů umožňuje posluchačům získat rovněž základní přehled o různých metodách zpracování problematiky dějin mezinárodních vztahů (dějiny diplomacie - Kissinger, Plechanovová a Fidler; dějiny mezinárodních vztahů v historiografickém pojetí – Nálevka, Luňák, Vykoukal et al.; mezinárodní ekonomika - Kennedy).

Doporučená literatura nebude předmětem zkoušky, ale může studentům posloužit jednak k doplnění vědomostí získaných při studiu povinné literatury, dále může napomoci při vypracování seminárních prací. **Studium doporučené literatury ovšem není podmínkou pro úspěšné absolvování kurzu. Veškerá povinná literatura bude soustředěna v čítance, kterou si studenti mohou zakoupit na příslušném pracovišti FSS**. Doporučená literatura je k dispozici ve fondech UK FSS, UK FF, MZK či Knihovny Konrada Adenauera pro Evropskou integraci MPÚ MU.

Povinná literatura:

Povinná literatura platí v rozsahu stránek uvedených k jednotlivým tématům, zbytek zadaných publikací je nutno chápat jako doporučenou literaturu.

- Baylis, John; Smith, Steve (eds.): *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press
- Durman, Karel (1998): *Útěk od praporů. Kreml a krize impéria*. Praha: Karolinum.
- Kennedy, Paul (1996): *Vzestup a pád velmocí*. Praha: NLN
- Kissinger, H. A. (1999): *Umění diplomacie*. Praha: Prostor.
- Luňák, Petr (1997): *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri.
- Moravcová, Dagmar; Bělina, Pavel; Pečenka, Marek (1994): *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha: ISE.
- Ray, J. L. (1987): *Global Politics*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Vykoukal, Jiří; Litera, Bohuslav; Tejchman, Miroslav (2000): *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri.

Doporučená literatura:

- Brzezinski, Zbigniew (1999): *Velká šachovnice*. Praha: Mladá fronta.
- Bullock, Alan (1994): *Hitler a Stalin. Paralelní životopisy*. Plzeň: Mustang.
- Davies, N. (2000): *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*. Praha: Prostor a Knižní klub.
- Dejmek, Jindřich (2002): *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992)*. Praha: CEP.
- Fejtö, F. (1998): *Rekviem za mrtvou říši*. Praha: Academia.
- Filippi-Codaccioni, A.-M.; Fragonard, M.; Gauthier, Y.; Rogues, P.-A.; Mignaval, P. (1994): *Dějiny 20. století. Encyklopedie politického, ekonomického a kulturního dění*. Praha: Mladá fronta.
- Fox, Anette Baker (1959): *The Power of Small States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gaddis, John Lewis (1987): *The Long Peace*. New York: Oxford University Press.
- Holsti, K. J. (1983): *International Politics*. London: Prentice Hall International.
- Honzák, F.; Pečenka, M.; Stellner, F.; Vlčková, J.: *Evropa v proměnách staletí*. Praha 2001.

- Hýbnerová, Stanislava (1997): *Mezinárodní vztahy po roce 1945*. Praha: Karolinum.
- Kagan, D. (1995): *On the Origins of War and the Preservation of Peace*. New York: Anchor Books.
- Klimek, Antonín; Kubů, Eduard (1995): *Československá zahraniční politika 1918-1938*. Praha: ISE.
- Mastný, Vojtěch (2001): *Studená válka a sovětský pocit nejistoty 1947-1953. Stalinova léta*. Praha: Aurora.
- Mayer, Arno J. (1969): *Politics and diplomacy of peacemaking : containment and counterrevolution at Versailles, 1918-1919*. New York: Vintage Books.
- Nálevka, Vladimír (2000): *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Aleš Skřivan ml.
- Pearson, Frederic S.; Rochester, J. Martin (1988): *International Relations. The Global Condition in the Late Twentieth Century*. New York: McGraw-Hill Publishing Company.
- Pelikán, Jan (2001): *Jugoslávie a východní blok 1953-1958*. Praha: Karolinum.
- Pomian, Krzysztof (2001): *Evropa a její národy*. Praha: Mladá fronta.
- Romportlová, Marta; Sládek, Zdeněk (1994): *Hospodářský a sociální vývoj ve střední a jihovýchodní Evropě 1918-1938*. Brno: FF MU.
- Rothstein, Robert L. (1966): Alignment, Nonalignment, and Small Powers: 1945-1965. *International Organization*, roč. 20, č. 3, s. 397-418.
- Rupnick, Jacques (1992): *Jiná Evropa*. Praha: Prostor.
- Shulman, Marshall D. (1966): *Beyond the Cold War*. New Haven: Yale University Press.
- Sládek, Zdeněk (2000): *Malá dohoda*. Praha: Karolinum.
- Taylor, A. J. P. (1954): *The Struggle for Mastery in Europe 1848-1918*. Oxford: Clarendon Press.
- Teed, Peter (1994): *Moderní oxfordský slovník 20. století*. Praha: Iris – Knižní klub.
- Wagner, R. Harrison (1991): Nuclear Deterrence, Counterforce Strategies, and the Incentive to Strike First. *The American Political Science Review*, roč. 85, č. 3, s. 727-749.
- Wagner, R. Harrison (1993): What Was Bipolarity? *International Organization*, roč. 47, č. 1, s. 77-106.

- Wallace, M.; Singer, J. D. (1970): Intergovernmental Organisation in the Global System, 1815-1964: A Quantitative Description. *International Organization*, roč. 24, č. 2, s. 239-287.
- Waltz, Kenneth N. (1990): Nuclear Myths and Political Realities. *The American Political Science Review*, roč. 84, č. 3, s. 731-745.
- Wegs, J. Robert; Ladrech, Robert (2002): *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad.
- Wolfers, Arnold (ed; 1959): *Alliance Policy in the Cold War*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Zeman, Zbyněk (1998): *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Praha: Mladá fronta.

Závěrečný písemný test

Zkouškový test

- ke zkoušce jsou připuštěni pouze ti studenti, kteří obdrželi 12 a více bodů za samostatné úkoly (esej a průběžný korespondenční test znalostí)
- obsahem testu bude povinná četba v rozsahu všech témat kursu.
- délka 60 minut
- struktura testu: 30 otevřených otázek za 1 bod, pro úspěšné absolvování zkoušky je nutno získat minimálně 18 bodů ze 30 možných

Datum seznámení studentů s hodnocením zkouškového testu v řádném termínu bude upřesněno v závislosti na řádných termínech zkoušky. Opravné termíny budou upřesněny a v závislosti na nich rovněž data seznámení studentů s hodnocením testů v opravných termínech. Student se dozví výsledek (známku) prostřednictvím informačního systému (www.is.muni.cz), přesné bodové hodnocení se dozví na základě dotazu u zkoušejícího pomocí elektronické pošty.

Korespondenční test průběžných znalostí

Průběžný test znalostí v polovině semestru je jedním z bodovaných seminárních úkolů. Cílem tohoto testu je prověřit znalosti studentů **prvního až třetího tématického bloku** (tj. látka rozvržená na první až šestý týden samostudia včetně).

Test se skládá z deseti uzavřených otázek (tj. se čtyřmi předem nabídnutými variantami odpovědí), z nichž může být správně 0-4 varianty. Otázka je pokládána za správně zodpovězenou pouze tehdy, pokud je zodpovězena *zcela* správně. Každá správná odpověď bude hodnocena jedním bodem, za optimálně vyplněný test může student dostat tedy celkem 10 bodů.

Test proběhne korespondenční formou prostřednictvím sítě elektronické pošty. V příslušných termínech student obdrží elektronický formulář testu, ve kterém viditelně a jednoznačně označí odpovědi, které považuje za správné. Vyplněný test odešle ve stanoveném termínu formou přílohy (formát DOC či RTF) zpět **kontaktní osobě**. Zodpovězené testy, které budou odeslány po určeném termínu, budou automaticky hodnoceny počtem bodů **nula**. Oprava testu se vzhledem k následnému sčítání bodů s body obdrženými za esej neumožňuje.

Esej

K úspěšnému absolvování kursu je nezbytné vypracovat seminární práci (esej), jejímž cílem je procvičit a prověřit schopnost studentů orientovat se v konkrétní problematice, pracovat s dostupnou relevantní literaturou a dodržovat všechny obsahové i formální požadavky na texty tohoto druhu. Student si individuálně vybere konkrétní téma (případovou studii) z dějin mezinárodních vztahů, respektive z dějin diplomacie ve sledovaném období (1914-1991), shromáždí dostupnou relevantní literaturu k tématu (doporučit lze vedle fondů univerzitních i veřejných knihoven zejména materiály dostupné přes elektronické zdroje pro vědu a výzkum, s nimiž je možno pracovat z počítačů fakulty či univerzity) a zpracuje vlastní text. Hodnocena přitom nebude míra konformity s převládajícími historickými interpretačními schémata, ale spíše schopnost samostatné práce se sekundární literaturou a schopnost reflexe sledovaného problému.

Požadavky:

Odevzdávané práce musejí splňovat veškeré nároky, kladené na seminární práce z hlediska obsahového i formálního (doporučit lze např. webové stránky Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií <http://www.fss.muni.cz/mve>, které v rámci oddílu „studium“ obsahují vzor vypracování seminárních prací); jejich nedodržení znamená snížení bodového zisku práce (viz níže). Seminární práce musí být

vypracována v rozsahu minimálně 7 normostran včetně seznamu literatury a poznámkového aparátu.

Seminární práci student odevzdává ve stanovených termínech (viz semestrální program kursu) prostřednictvím elektronické odevzdávárny. Práci je rovněž možno odevzdat v tištěné podobě.

Hodnocení:

Seminární práce bude hodnocena v rozsahu 0-10 bodů dle následujících kritérií:

1. obsahová (věcná) správnost textu (3 body)
2. vlastní reflexe problému (2 body)
3. dodržení formálních požadavků (citace literatury, poznámkový aparát) (4 body)
4. jazyková kultura (pravopis a stylistická obratnost) (1 bod)

Pokud student nezíská dostatečný počet bodů za vypracování seminární práce a za kontrolní test (celkem minimálně 12 bodů), který by ho opravňoval k absolvování písemné zkoušky, může seminární práci přepracovat. Sankce za pozdní odevzdání první verze seminární práce bez řádné omluvy ze **závažných** důvodů je automatické snížení bodového hodnocení na 50%. **Sankce se bude v takovém případě vztahovat rovněž na případnou opravenou verzi seminární práce.**